

GREENPEACE

AŞIRI SERVETİN YARATTIĞI İKLİM BORCU

AŞIRI SERVETİN YARATTIĞI İKLİM BORCU

YÖNETİCİ ÖZETİ VE POLİTİKA ÇIKARIMLARI

Araştırma: Forum Ökologisch-Soziale Marktwirtschaft (FÖS)
Greenpeace Afrika için hazırlanmıştır

İÇİNDEKİLER

Özet	3
Temel Bulgular	5
Kutu 1: Rakamlarla İklim Borcu	5
Aşırı Servet Yoğunlaşması, Son Derece Yoğun Bir İklim Borcu Yaratmaktadır	6
Mülkiyete Dayalı Emisyonlar, Mevcut İklim Politikasında Büyük Bir Kör Noktayı Temsil Etmektedir	8
İklim Borcu ve İklim Finansmanı Coğrafi Olarak Uyumsuzdur	8
İklim ve Maliye Politikalarına Yönelik Çıkarımlar	11
Kutu 2: Bu Rapor İklim Borcunu Nasıl Hesaplıyor?	13
Kaynakça	14

ÖZET

İklim değışikliği, dünya çapında giderek artan ekonomik kayıplara ve sosyal zararlara yol açmaktadır. Bu zararlar; servet yoğunlaşması ve fosil yakıt yoğun ekonomik büyümeyle bağlantılı, on yıllardır süregelen son derece eşitsiz emisyonları yansıtmakta olup kümülatif (birikimli) özellik taşımaktadır. Ancak, bu zararın sorumluluğu son derece eşitsiz bir şekilde dağılmıştır. Nüfusun küçük ve çok zengin bir azınlığı, yalnızca karbon yoğun tüketimleri yoluyla değil, aynı zamanda yüksek emisyonlu ekonomik faaliyetlerle bağlantılı sermaye varlıklarına ve yatırımlara sahip olmaları sebebiyle de küresel emisyonların orantısız bir payından sorumludur. **Bu raporun bulguları, iklim krizinin giderek artan bir şekilde bir servet yoğunlaşması krizi hâline geldiğini ortaya koymaktadır. Bu krizde, karbon yoğun sermaye ve yatırım yapılarının son derece eşitsiz dağılımı, iklim etkilerinin ve sorumluluklarının da son derece eşitsiz bir şekilde paylaşılmasına yol açmaktadır.**

Bu rapor, “iklim borcu” kavramını, yüksek net varlıklı bireyleri (HNWI’s) de kapsayacak şekilde genişletmektedir. Rapor; kirleten öder ilkesini, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS) kapsamındaki Ortak Fakat Farklılaştırılmış Sorumluluklar ve Göreceli Kabiliyetler (CBDR-RC) ilkesini ve karbon eşitsizliği üzerine mevcut araştırmaları temel almaktadır. Bu doğrultuda, 1,5°C’lik bir senaryo ile uyumlu kalan karbon bütçesinin kişi başına düşen adil payını aşan emisyonlarla ilişkili iklim zararlarını (“iklim borcu”) parasal olarak tahmin etmektedir. İklim borcunu nasıl tahmin ettiğimize dair daha fazla detay için Kutu 2’ye bakınız.

Tarihsel olarak, iklim borcu ve farklılaştırılmış iklim sorumluluğu; özellikle uluslararası iklim finansmanı yükümlülükleri ve BMİDÇS kapsamındaki CBDR-RC ilkesi aracılığıyla öncelikli olarak devletler düzeyinde ele

alınmıştır. Bununla birlikte, karbon yoğun tüketimin (örneğin özel yat ve jet kullanımı) yanı sıra fosil yakıtlarla ve karbon yoğun endüstrilerle ilişkili sermaye mülkiyetinin de yüksek net varlıklı bireyler arasında emisyonları artırmadaki rolüne dair kanıtlar giderek çoğalmaktadır.

Raporun sonuçları (bkz. Kutu 1 ve Temel Çıkarımlar) şunları göstermektedir:

- **İklim borcu, küresel servet dağılımının en tepesinde yoğunlaşmaktadır. Servet yoğunlaşması arttıkça, buna bağlı iklim borcunun ölçeği de artmaktadır.**
- **Yatırım portföyleri ve sermaye varlıklarıyla bağlantılı olan mülkiyete dayalı emisyonlar, tüketime dayalı emisyonlara kıyasla en zengin gruplar arasında çok daha belirgin bir şekilde yoğunlaşmaktadır. Bu durum, son derece eşitsiz iklim sorumluluğunun artmasında sermaye mülkiyetinin ve yatırım yapılarının büyüyen rolünü vurgulamaktadır.**
- **Mülkiyete dayalı iklim sorumluluğu ve aşırı servet yoğunlaşması, belirli zengin gruplar ve bazı yetki alanlarında ağır bir şekilde yoğunlaşırken; en büyük iklim kırılganlığına, iklim zararına veya iklim finansmanı ihtiyacına sahip olan ülkeler genellikle farklı coğrafyalarda bulunmaktadır.**

Bu bulgular, mevcut iklim politikaları ve mali araçlar; aşırı servet yoğunlaşmasının rolüyle ve bu servetin mülkiyet yapıları ve karbon yoğun yatırımlar yoluyla iklim çöküşünü tetiklemedeki etkileriyle daha doğrudan ilgilenmesi gerektiğini öne sürmektedir. Kirleten öder ilkesi tarihsel olarak öncelikle üretime veya tüketime dayalı emisyonlara (örneğin CO2 ticareti veya vergiler gibi yollarla) uygulanmış olsa da; bu rapor, emisyonların önemli bir bölümünün yüksek

net varlıklı bireylerin mülkiyet yapılarından ve yatırım kararlarından kaynaklandığını göstermektedir. Bu süreçte, iklim krizinden en az sorumlu olanlar genellikle mali yükün orantısız bir kısmını üstlenmeye devam etmektedir.

Bu nedenle bulgular; aşırı servet yoğunlaşmasına verilecek uygun politika yanıtlarının, bireysel düzeydeki sorumluluğun, mevcut iklim politikalarının ve mali araçların bu dinamikleri (örneğin servet vergileri veya diğer yaklaşımlar yoluyla) ne ölçüde yeterince ele aldığı hakkında sorular ortaya atmaktadır. Ayrıca, mevcut iklim ve mali çerçevelerin yüksek net varlıklı bireylerle bağlantılı mülkiyet kaynaklı emisyonlara ve karbon yoğun yatırım faaliyetlerine “kirleten öder” ilkesini yeterince uygulayıp uygulamadığını tartışmaya açmaktadır. Bu durum; küresel olarak entegre olmuş finans piyasaları, sınır ötesi varlık sahipliği ve yatırım portföyleri ile sermaye sahipliğinin; fosil yakıtlar, ağır sanayi, havacılık ve diğer karbon yoğun sektörlerle ilişkili emisyonları tetiklemedeki artan rolü bağlamında özellikle önemlidir.

Rapor, iklim politikalarının ve mali araçların aşağıdaki hususları daha güçlü biçimde içselleştirmesinin önemini vurgulamaktadır:

- **“Kirleten öder” ve artan oranlılık (progressivity) ilkelerinin daha etkin şekilde politika tasarımlarına entegre edilmesi.** Bu yaklaşım, aşırı servet yoğunlaşmasının iklim üzerindeki orantısız etkilerini ve yüksek net varlıklı bireylerin iklim eylemlerine ve yeniden dağıtım mekanizmalarına katkı sağlama kapasitesinin önemli ölçüde daha yüksek olduğunu dikkate almaktadır.
- **İklimle bağlantılı artan oranlı mali araçlar yoluyla elde edilen gelirlerin uluslararası düzeyde adil ve şeffaf biçimde dağıtılmasının değerlendirilmesi.** Bu gelirlerin, uluslararası iklim eylemlerine ve iklim finansmanına katkı sağlayacak şekilde yönlendirilmesi; yüksek net servete sahip bireylerin iklim borcunun bulunduğu yerler ile iklim kırılganlığının ve finansman ihtiyacının en yüksek olduğu bölgeler arasındaki uyumsuzluğu yansıtacak biçimde ele alınmalıdır.

TEMEL BULGULAR

KUTU 1: RAKAMLARLA İKLİM BORCU

Kullanılan metodolojik yaklaşıma dayanarak şunları tahmin etmek mümkün:

- Küresel servet dağılımı bakımından en tepede yer alan %0,01'lik kesimin (38 milyon ABD doları veya daha fazla servete sahip olanlar, yani “ultra yüksek net varlıklı bireyler” - Ultra-HNWIs) yıllık mülkiyete dayalı iklim borcu, 2022 yılında yaklaşık 992 milyar ABD dolarına ulaşmıştır.
- Bu tutar doğrudan olası bir vergi matrahına çevrilemese de, bu değer büyüklüğünü göstermek önemlidir. Bu değer:
 - Gelişmekte olan ülkelerin azaltım, uyum ve kayıp ve zarar için **duydıkları kamu iklim finansmanı ihtiyaçlarına** kabaca eşdeğerdir; bu ihtiyaçların yıllık en az 1 trilyon ABD doları olduğu tahmin edilmektedir.¹
 - Gelişmekte olan ülkelerin yıllık kayıp ve zarar finansmanı ihtiyaçlarının mevcut alt sınır tahminlerinin iki katından fazladır; bu ihtiyaçların yıllık en az 400 milyar ABD doları olduğu tahmin edilmektedir.

Bu tahminlerin gösterdiği genel eğilimlere baktığımızda şunu görüyoruz:

- Küresel en zengin %0,01'lik grubun kişi başına mülkiyet bazlı iklim borcu, küresel en zengin %10'luk grubun borcundan 130 kat daha fazla.
- Mülkiyete dayalı emisyonlar, tüketime dayalı emisyonlara göre çok daha yoğun: 2022'de en zengin %1'lik kesimin mülkiyete dayalı emisyonların yaklaşık %41'ini oluşturduğu görülürken, en yüksek gelir grubunun tüketime dayalı emisyonların %16,5'ini oluşturduğu görülmektedir; bu da en tepe kesimin iklim sorumluluğunun esas olarak sermaye tahsisi ve varlık sahipliğinden kaynaklandığı anlamına gelmektedir.

Tarihsel tahminlere ve gelecek projeksiyonlarına baktığımızda şunu görüyoruz:

- Küresel en tepe %0,1'lik kesimin yıllık mülkiyet temelli iklim borcu 2022'de yaklaşık 1,82 trilyon ABD dolarına ulaşırken, 1990-2022 döneminde bu kesimin birikmiş (tarihsel) mülkiyet temelli iklim borcu yaklaşık 27,2 trilyon ABD dolarına ulaşmıştır.
- Düşük emisyon senaryosunda bile (RCP1.9 ile SSP1'in birleşimi²), iddialı küresel azaltım çabaları varsayıldığında, küresel en tepe %0,1'in mülkiyete dayalı iklim borcunun 2023-2050 döneminde 81 trilyon ABD dolarını aşacağı tahmin edilmektedir.

Mevcut vergi önerilerine baktığımızda şunu görüyoruz:

1 İklim Eylem Ağı (CAN, 2024), gelişmekte olan ülkelerin iklim finansmanı ihtiyaçlarının, azaltım, uyum ve kayıp ve zarar için yıllık en az 1 trilyon ABD doları kamu finansmanı olduğunu tahmin etmektedir. En tepe %0,01 servet grubuyla ilişkili yıllık mülkiyet temelli iklim borcuna eşdeğer gelirler (yaklaşık 992 milyar ABD doları olarak tahmin edilmektedir) mevcut olsaydı, bu hedefe ulaşılmasına önemli ölçüde katkıda bulunabilirdi.

2 RCP'ler (Temsili Konsantrasyon Yolları), farklı sera gazı konsantrasyon ve ısınma yollarını tanımlarken, SSP'ler (Ortak Sosyoekonomik Yollar) farklı sosyoekonomik gelişme yörüngelerini tanımlar. RCP1.9 ile SSP1'in birleşimi, 1,5 °C ile uyumlu bir azaltım yolunu, sürdürülebilirlik odaklı bir sosyoekonomik gelişme senaryosuyla birleştirir.

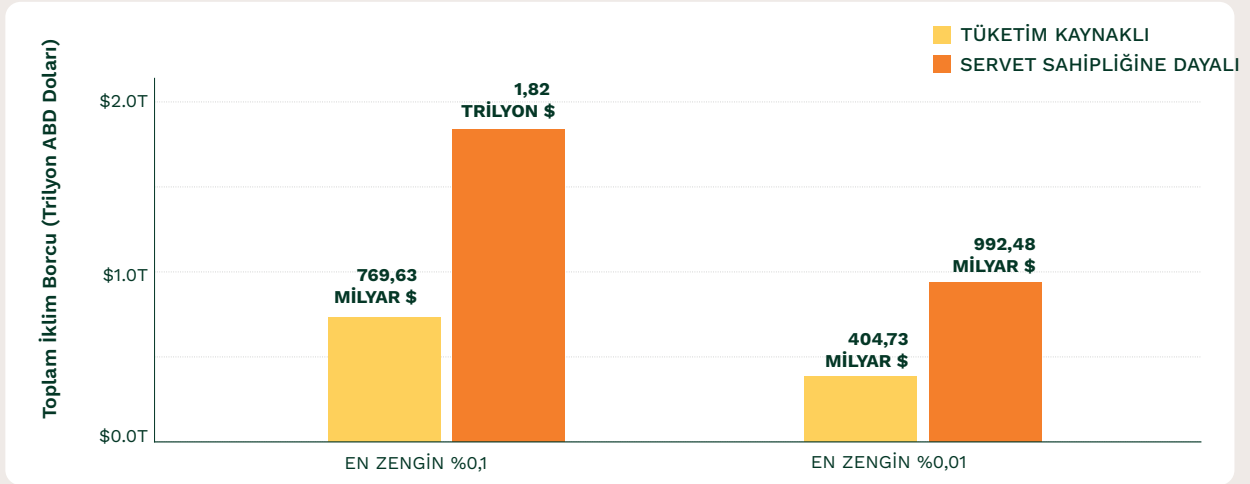
- Lüks tüketim vergilerinin ve servetle ilgili vergilerin iddialı bir kombinasyonu bile, yıllık tüketime dayalı iklim borcunun tahmin edilen tutarının dörtte birinden biraz azını (23%) ve küresel en zengin %0,01'in yıllık mülkiyete dayalı iklim borcunun yarısından azını (42%) karşılayacaktır.
- Bu durum, uygun politika çözümleri geliştirme konusundaki mevcut siyasi irade ile aşırı servet yoğunlaşmasıyla ilişkili iklim borcunun boyutu arasında bir uçurum olduğunu göstermektedir..

AŞIRI SERVET YOĞUNLAŞMASI, SON DERECE YOĞUN BİR İKLİM BORCU YARATMAKTADIR

Raporda kullanılan metodolojik yaklaşıma göre, küresel servet dağılımı bakımından en tepede yer alan %0,01'lik kesimin (yaklaşık 38 milyon ABD dolarından fazla servete sahip ultra yüksek net varlıklı bireyler) tahmini yıllık mülkiyete dayalı iklim borcu, 2022 yılında yaklaşık 992 milyar ABD doları tutarında gerçekleşmiştir. Küresel en zengin %0,1'lik kesim için ise, tahmini yıllık mülkiyete dayalı iklim borcu 2022'de yaklaşık 1,82 trilyon ABD dolarına ulaşmıştır.

Mülkiyete dayalı emisyonlar, tüketime dayalı emisyonlardan önemli ölçüde daha fazla yoğunlaşmıştır: 2022'de, en tepe %1'lik servet grubu mülkiyete dayalı emisyonların yaklaşık %41'ini oluştururken, en tepe %1'lik gelir grubunun tüketime dayalı emisyonlardaki payı %16,5 olmuştur. Bu veri, en tepedeki iklim sorumluluğunun sadece yüksek karbonlu yaşam tarzlarıyla bağlantılı olmadığını, esas olarak sermaye tahsisi ve varlık mülkiyeti kararlarıyla yönlendirildiğini göstermektedir.

ŞEKİL 1. EKONOMİK GRUBA GÖRE TAHMİNİ TOPLAM İKLİM BORCU, 2022 (ABD DOLARI)

Kaynak: Green Budget Germany (Forum Ökologisch-Soziale Marktwirtschaft e.V., FÖS); Ek VII'deki Tablo 15 (Tüketim esaslı muhasebeye dayalı tahmini iklim borcu) ve Ek VIII'deki Tablo 18'de (Mülkiyet esaslı muhasebeye dayalı tahmini iklim borcu) yer alan iklim borcu hesaplama sonuçlarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

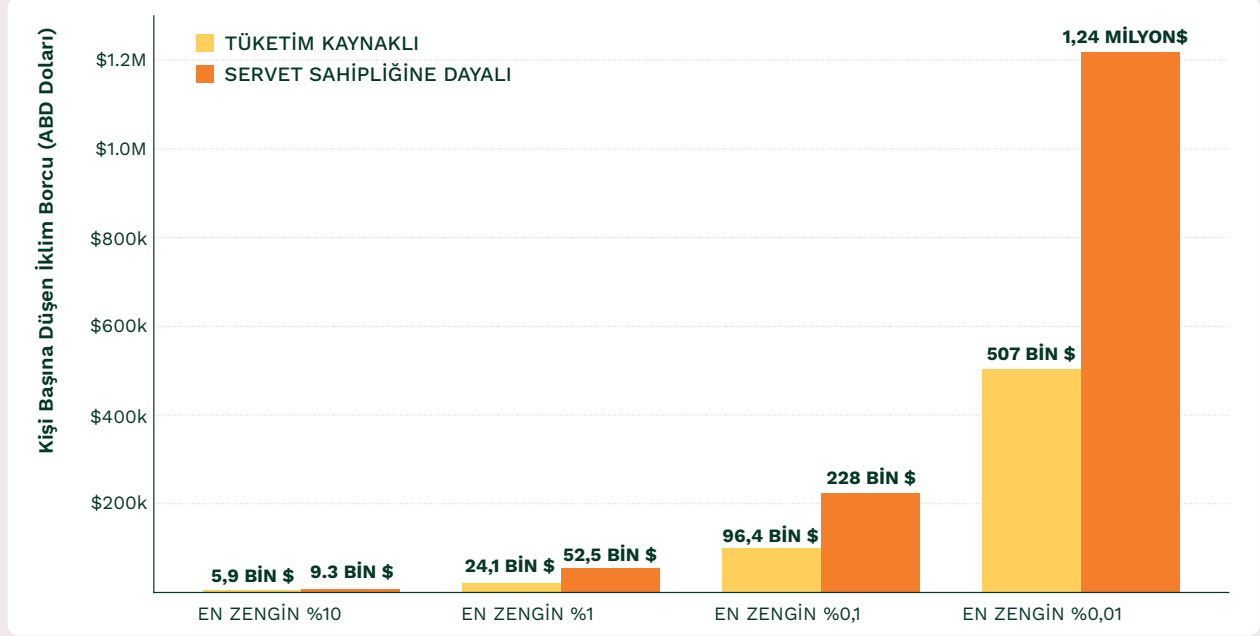
Şekil 2'de görüldüğü gibi, kişi başına düşen iklim borcu, küresel servet dağılımının en tepe kesimine doğru keskin ve doğrusal olmayan bir şekilde artmaktadır. En zengin %0,01'lik kesimin kişi başına ortalama mülkiyet bazlı iklim borcu, küresel en zengin

%10'luk grubun borcundan 130 kat daha fazladır.

Dünyanın en zengin bireyleriyle ilişkili kişi başına düşen iklim borcu olağanüstü seviyelere ulaşmaktadır. 2022 yılında, belirlenen yaklaşıma göre, %0,01'lik kesim için yıllık ortalama iklim borcu tahminleri, tüketime dayalı emisyonlar kullanıldığında

kişi başına yaklaşık 506.783 ABD doları, mülkiyete dayalı emisyonlar kullanıldığında ise kişi başına yaklaşık 1,24 milyon ABD doları olarak hesaplanmıştır.

ŞEKİL 2. EKONOMİK GRUBA GÖRE KİŞİ BAŞINA TAHMİNİ İKLİM BORCU, 2022 (ABD DOLARI)

Kaynak: Green Budget Germany (Forum Ökologisch-Soziale Marktwirtschaft e.V., FÖS); Ek VII'deki Tablo 15 (Tüketim esaslı muhasebede iklim borcu) ve Ek VIII'deki Tablo 18'de (Mülkiyet esaslı muhasebede iklim borcu) yer alan iklim borcu hesaplama sonuçlarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tarihsel tahminler, iklim sorumluluğunun en tepe kesimde yoğunlaştığını tam olarak göstermektedir: 1990-2022 döneminde, küresel en zengin %0,1'lik grubun mülkiyet temelli birikmiş iklim borcu yaklaşık 27,2 trilyon ABD dolarına ulaşmıştır. Bu durum, servet yoğunlaşmasının ve mülkiyete dayalı emisyonların zaman içinde birbirini güçlendirdiğini ortaya koymaktadır.

Nispeten iddialı azaltım senaryolarında bile, iklim borcu en zengin kesimler arasında yüksek oranda yoğunlaşmaya devam etmektedir. Düşük emisyonlu SSP1 senaryosuna göre, küresel en tepe %0,1'lik kesimin kişi başına mülkiyet bazlı iklim borcunun 2023-2050 döneminde yaklaşık 8,8 milyon ABD dolarına ulaşacağı tahmin edilmektedir; buna karşılık, küresel en tepe %10'luk kesimdeki ortalama bir kişinin kişi

başına düşen iklim borcu yaklaşık 660.000 ABD dolarıdır. En tepe %0,1'lik kesimi bir bütün olarak ele aldığımızda, mülkiyete dayalı iklim borcunun aynı dönemde 81 trilyon ABD dolarını aşacağı tahmin edilmektedir.

Bu durum, genel emisyon azaltım yollarının tek başına, varlık mülkiyetinden ve yatırım yapılarından elde edilen servetle ilişkili iklim sorumluluğunun aşırı yoğunlaşmasını otomatik olarak çözmediğini göstermektedir. Daha düşük emisyonlu bir gelecekte bile, karbon yoğun varlıkların ve sermayenin mülkiyeti son derece eşitsiz kalmaktadır; bu da iklim borcunun küresel servet dağılımının en tepesinde orantısız bir şekilde birikmeye devam edeceği anlamına gelmektedir.

MÜLKİYETE DAYALI EMİSYONLAR, MEVCUT İKLİM POLİTİKASINDA BÜYÜK BİR KÖR NOKTAYI TEMSİL ETMEKTEDİR

Mevcut iklim politikaları ve mali araçlar, servet mülkiyeti ve yatırım faaliyetleriyle bağlantılı emisyonları yeterince ele almamaktadır.

Mevcut iklim politikaları ve mali araçlar öncelikle üretime ve tüketime dayalı emisyonları hedef alırken, yatırım portföyleriyle (şirket mülkiyeti, ticari varlıklar ve hisse senedi yatırımları) bağlantılı mülkiyete dayalı emisyonlar nispeten daha az vergilendirilmektedir.

Mülkiyete dayalı emisyonları ele almak için özel olarak tasarlanmamış olsalar da, mevcut bazı vergi ve harç önerileri, karbon yoğun mülkiyet ve yatırım yapılarıyla kısmen ilgilenmekte ve bu raporda belirtilen mülkiyetle ilgili iklim sorumluluğunun boyutunu ortaya koymaya yardımcı olmaktadır. Rapor, 2022 yılında yaklaşık 992 milyar ABD doları olarak tahmin edilen küresel en zengin %0,01'lik grubun yıllık mülkiyet temelli iklim borcunu, fosil yakıt kâr ek vergisi ve yeşil finansal işlem vergisi gibi

bazı mevcut önerilerden elde edilecek gelir tahminleriyle karşılaştırmaktadır (rapordaki Tablo 7). İddialı gelir varsayımları altında bile, bu iki öneri birlikte yıllık yaklaşık 420 milyar ABD doları gelir getirecek ve en zengin %0,01'lik grubun tahmini yıllık mülkiyet temelli iklim borcunun yalnızca yaklaşık %42'sini karşılayacaktır.

Bu araçlar belirli sektörleri ve finansal akışları hedef alırken mülkiyete dayalı emisyonlar, ekonomideki sermaye mülkiyeti, yatırım portföyleri, üretken varlıklar ve karbon yoğun servet yapılarıyla ilişkili çok daha geniş bir emisyon yelpazesini yansıtmaktadır. Dolayısıyla bu karşılaştırma, mevcut iklimle ilgili mali tekliflerin, karbon yoğun servet mülkiyeti ve yatırım faaliyetleri ile ilişkili emisyonları ele almanın yalnızca bir başlangıcı olduğunu ve devam eden iklim krizinin aciliyetini uygun şekilde ele almak için çok daha bilinçli eylemlerin gerekli olduğunu göstermektedir.

İKLİM BORCU VE İKLİM FİNANSMANI COĞRAFI OLARAK UYUMSUZDUR

(Özel hanehalkı) servet ve mülkiyet temelli emisyonların yoğunlaştığı ülkeler, genellikle en büyük iklim kırılganlığıyla veya iklim finansmanı ihtiyaçlarıyla karşı karşıya kalan ülkeler değildir.³

Aşağıdaki haritada (Şekil 3) görüldüğü üzere, özel servetin büyük bir kısmını barındıran nispeten az sayıda idari bölge, mülkiyete dayalı iklim sorumluluğunun ve iklim borcunun orantısız bir payını üstlenmektedir. Bu idari bölgeler, karbon yoğun servet ve yatırım faaliyetlerini hedef alan mali araçların

uygulanmasında muhtemelen merkezi bir role sahip olacaktır.

Aynı zamanda, iklim kırılganlığı göstergeleri coğrafi olarak tam tersi bir yönü işaret etmektedir. Küresel özel servetin çok küçük bir payına sahip olan birçok ülke, özellikle Afrika, Güney Asya ve iklim açısından son derece kırılgan diğer bölgeler, nispeten yüksek düzeyde iklim kırılganlığıyla karşı karşıyadır ve iklimle ilgili etkilere uyum sağlama kapasiteleri daha sınırlıdır. Buna karşılık, Avrupa ve Kuzey Amerika'daki ülkeler

³ Mevcut veriler, mülkiyete dayalı iklim borcu tahminlerinin tek tek yargı bölgelerine doğrudan tahsis edilmesine imkân vermediğinden, ülke düzeyindeki hane halkı servet verileri burada yalnızca özel servetin coğrafi yoğunlaşması ve buna bağlı mülkiyete dayalı iklim sorumluluğu için gösterge niteliğinde bir yaklaşım olarak kullanılmaktadır. Bu durum, özel servetin devlet servetiyle eşdeğer olduğu şeklinde yorumlanmamalı; mülkiyete dayalı emisyonların, servet sahiplerinin ikamet ettiği bölgelerde yoğunlaştığı anlamına gelmemelidir.

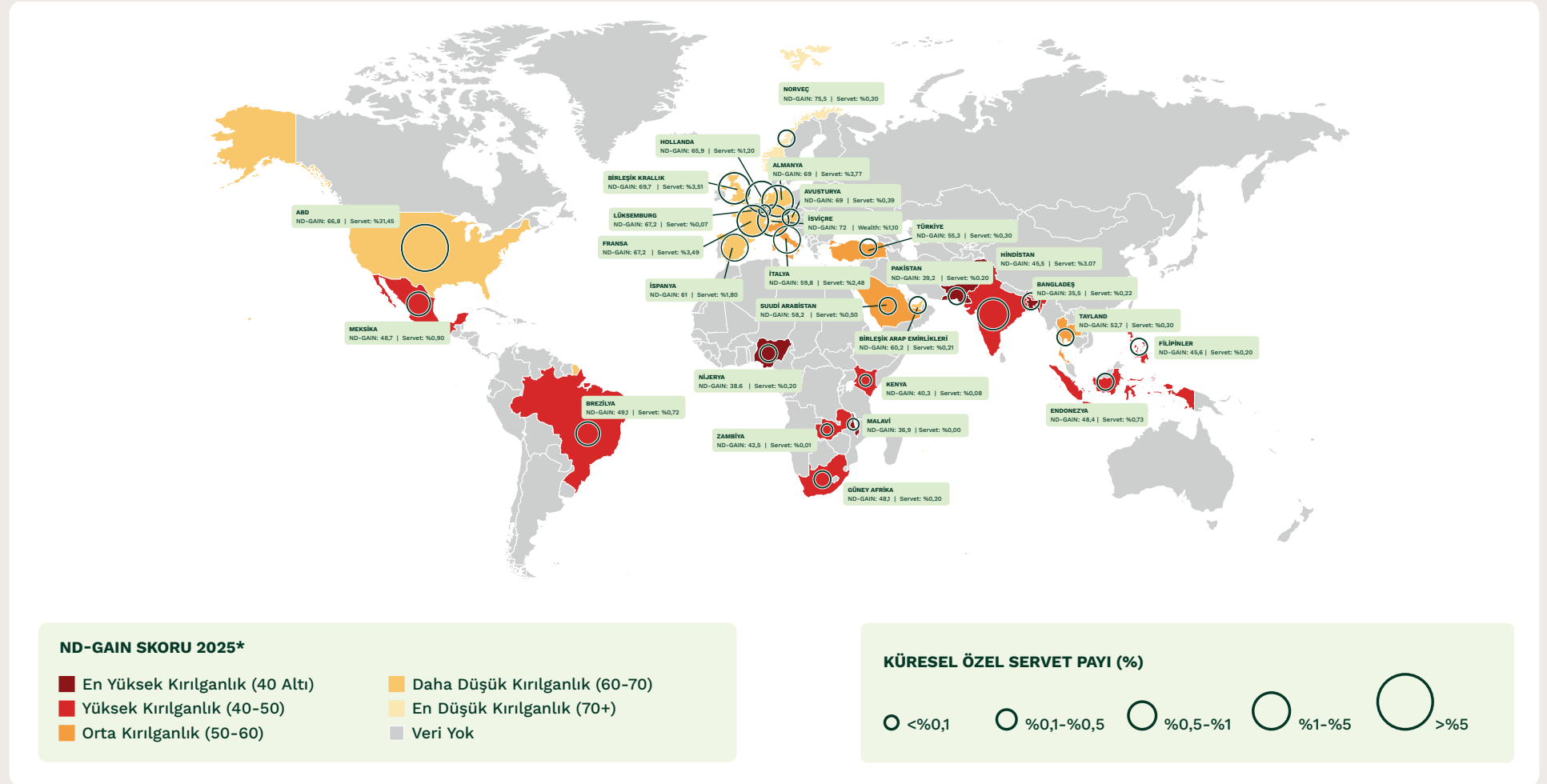
küresel özel servetin orantısız bir şekilde büyük bir payını elinde bulundururken, genel olarak daha düşük kırılabilirlik ve daha yüksek uyum kapasitesi sergilemektedir.

Bu uyumsuzluk, iklimle ilgili maliye politikasında uluslararası koordinasyonun ne denli kritik olduğunu bir kez daha ortaya koymaktadır. Bu koordinasyon ihtiyacı; BM Uluslararası Vergi İşbirliği Çerçeve Sözleşmesi kapsamındaki müzakereler ve BMİDÇS kapsamındaki uluslararası iklim finansmanı görüşmelerini de kapsamaktadır.

Bu durum, mali önlemler yoluyla yüksek net varlıklı bireylerin iklim borcunu ele almaya yönelik her türlü yaklaşımın gelirlerin nasıl

etkin, adil ve şeffaf bir şekilde harekete geçirilip tahsis edilebileceğini dikkate alması gerektiğine de işaret etmektedir. Bu, gelirlerin mevcut ulusal ve küresel iklim ve ekolojik geçiş ve restorasyon taahhütlerine ihtiyaçlarla orantılı bir ölçekte nasıl katkıda bulunacağına belirlenmesini gerektirir. Servetin az sayıda ülkede yoğunlaşmış olması, ancak bu servetin iklim etkilerinin yaygın olarak paylaşılması ve ağırlıklı olarak Küresel Güney'deki en savunmasız topluluklar tarafından hissedilmesi göz önüne alındığında, herhangi bir politikanın meşruiyetinin merkezinde bu fonların uluslararası dağılımı yer almaktadır.

ŞEKİL 3. KÜRESEL ÖZEL SERVET İLE İKLİM KIRILGANLIĞI VE UYUM KAPASİTESİ ARASINDAKİ COĞRAFİ UYUMSUZLUK

* Şekilde kullanılan kategoriler, görselleştirme amacıyla ND-GAIN puanlarına göre oluşturulmuş olup ND-GAIN'in resmî sınıflandırmalarını yansıtmamaktadır.

Kaynaklar: Shorrocks ve diğlerleri (2022), Global Wealth Databook 2022; ND-GAIN (2025), Country Index 2025.

İKLİM VE MALİYE POLİTİKALARINA YÖNELİK ÇIKARIMLAR

BU BULGULARIN ARDINDAN RAPOR, İKLİM VE MALİYE POLİTİKASI İÇİN ÜÇ ÖNEMLİ ÇIKARIM ORTAYA KOYMAKTADIR:

SOSYAL VE VERGİ ADALETİ ÖTESİNDE:

Analiz, aşırı servet yoğunlaşmasının sadece artan sosyo-ekonomik eşitsizlikle değil, aynı zamanda aşırı karbon eşitsizliğiyle de bağlantılı olduğunu göstermektedir; en yüksek servet grupları, orantısız bir şekilde daha büyük emisyon paylarıyla ilişkilendirilmektedir. Bu nedenle bulgular, ***aşırı servet yoğunlaşmasına ve bu servetin neden olduğu iklim etkileri ile ekolojik etkilere karşı politika tepkilerine dair tartışmalarda, ilerlemeciliğin güçlendirilmesi ve daha geniş yeniden dağıtım ve sosyal eşitlik hedeflerinin yanı sıra, karbon yoğun varlıklardan ve yatırımlardan elde edilen servete “kirleten öder” ilkesinin uygulanması gerektiğini ortaya koymaktadır.***

TÜKETİM VE ÜRETİMİN ÖTESİNDE:

Sermaye sahipliğinden kaynaklanan emisyonlar (sahiplik temelli emisyonlar), karbon eşitsizliğinin en az vergilendirilen ve yeterince ele alınmayan boyutlarından birini temsil etmektedir. Mevcut iklim politikası çerçeveleri ve mali araçlar, öncelikle üretim ve tüketime dayalı emisyonlara odaklanmaya devam ederken, varlık sahipliği ve karbon yoğun yatırım faaliyetleri ile bağlantılı mülkiyet temelli emisyonlar nispeten yetersiz vergilendirilmektedir. Bu durum, yeşil dönüşüm yollarını teşvik etme konusunda mevcut politika çerçevelerinin etkinliği ve kirleten öder ilkesinin mülkiyetle ilgili emisyonlara ve yatırım yapılarına ne ölçüde uygulandığı konusunda soru işaretleri yaratmaktadır. Bu dengesizlik, iklim politikasının orta ve düşük gelirli hanehalklarına orantısız yükler yüklerken, yoğunlaşmış servetle ilişkili emisyonları yeterince ele almadığı algısına katkıda bulunmaktadır. Bu nedenle bulgular, ***iklim ve maliye politikası çerçevelerinin, tüketime ve üretime dayalı yaklaşımların yanı sıra, karbon yoğun varlıkların farklılaştırılmış muamelesi dahil olmak üzere mülkiyetle ilgili emisyonları ve mülkiyet yapıları ile sermaye tahsisini ele alan diğer mali ve düzenleyici önlemleri de ele alması gerektiğini*** göstermektedir. Bu tür yaklaşımlar, karbon yoğun yatırım davranışını caydırmayı ve daha düşük karbonlu sermaye tahsisini teşvik etmeyi amaçlayan iklim malus/bonus (ceza/ödül) sistemleri ve diğer farklılaştırılmış mali mekanizmalar gibi araçları da içerebilir.

ULUSAL DAYANIŞMANIN ÖTESİNDE:

iklim borcu, servet yoğunlaşması ve iklim kırılganlığının coğrafi olarak uyumsuz olması nedeniyle, uluslararası yeniden dağıtım ve iklim finansmanına katkı konularında sorular ortaya

çıkarmaktadır. Özel servetin en yoğun olduğu ülkeler (sahiplik temelli iklim sorumluluğunun en yüksek olduğu tahmin edilen yüksek net varlıklı bireylerin potansiyel olarak vergilendirilebileceği yerlerin bir göstergesi olarak), genellikle en büyük iklim etkileriyle ve iklim finansmanı ihtiyaçlarıyla karşı karşıya olan ülkeler değildir. Aynı zamanda, bu uyumsuzluk, uluslararası iklim finansmanının önemli ölçüde artırılması ve daha öngörülebilir hâle getirilmesi ihtiyacını vurgulamaktadır. İklimle ilgili kademeli mali araçlar yoluyla elde edilen gelirler, adil bir geçişi desteklemeli, yenilenebilir enerji ve düşük karbonlu altyapıya yapılan yatırımları hızlandırmalı ve iklim değişikliğinden en çok etkilenen ülkeler ve topluluklar için uyum, kayıp ve hasar müdahalelerini ve doğrudan desteği güçlendirmelidir. **Bu nedenle, gelecekteki politika tasarımında, elde edilen gelirlerin bir kısmının nasıl yeniden dağıtılacağı ve böylece uluslararası iklim eylemine ve iklim finansmanına nasıl katkıda bulunulabileceği de dikkate alınmalıdır.** Hem ulusal hem de uluslararası düzeydeki politika çerçeveleri, yüksek net varlıklı bireylerin orantısız derecede yüksek iklim ve ekolojik ayak izlerine sahip olduğunu, ancak servetlerinin son derece hareketli olduğunu ve farklı yargı bölgelerinde biriktiğini daha açık biçimde hesaba katmalıdır.

YENİ MALİYE POLİTİKASI ARAÇLARINA İHTİYAÇ

Bu raporun bulguları, sadece vergi eşitsizliğini değil, aynı zamanda aşırı servet yoğunlaşmasıyla ilişkili iklim etkilerini ve ekolojik etkileri, servetin üretilme biçimlerini ve karbon yoğun mülkiyet ve yatırım yapılarıyla bağlantılı çevresel sonuçları ele alan mali araçlara acil ihtiyaç olduğunu vurgulamaktadır. “Kirlenen öder ilkesi”nin her düzeyde tutarlı bir şekilde uygulanması ve entegre edilmesi, sürdürülebilir kalkınma hedefleri ve diğer küresel taahhütler ile uyumlu, daha adil ve eşitlikçi ulusal ve uluslararası mali sistemler oluşturmak için hayati önem taşımaktadır.

Farklı araçlar, iklim borcunun farklı boyutlarını ele alabilir: örneğin, bazı mekanizmalar öncelikle birikmiş tarihsel sorumlulukla bağlantılı kaynakları, acil ulusal ve uluslararası iklim azaltma ve uyum ihtiyaçlarını karşılamak için tek seferlik katkılar olarak harekete geçirmeye odaklanabilirken, diğerleri orantısız derecede yüksek ekolojik ve iklim ayak izine sahip varlıklara sahip bireyler için daha yüksek vergi oranları belirleyerek gelecekteki emisyonları azaltmayı hedefleyebilir.

Bu ayırım, iklim politikalarının tasarlanmasında adalet ve orantılılık bağlamında da önemlidir; zira yoğunlaşmış servetle ilişkili mülkiyet ve yatırım kaynaklı emisyonlar, esas olarak

hanehalkı tüketimiyle bağlantılı emisyonlardan farklı politika yaklaşımları gerektirebilir. Dolayısıyla, farklı emisyon türleri ve ekonomik aktörler, kendi sorumluluk düzeylerine ve emisyonları etkileme kapasitelerine göre ele alınmalıdır. Amaç, davranış ve yatırım değişikliklerine yol açacak mali teşvikler tasarlayarak karbon yoğun yatırım ve mülkiyet yapılarını caydırmaktır.

Son olarak, yüksek net varlıklı bireylerin iklim borcunu hedefleyen mali politikaların etkili bir şekilde uygulanması, özellikle şeffaflık, veri erişilebilirliği ve uluslararası işbirliği ile ilgili bir dizi elverişli koşula bağlıdır. Servetin, özellikle sınır ötesi olarak, tespit edilmesi ve değerlendirilmesi, varlık kaydı, gerçek sahiplik şeffaflığı, ülke bazında raporlama ve uluslararası bilgi alışverişi için güçlendirilmiş sistemler gerektirir. Bu tür sistemler olmadan, hükümetlerin etkili mali araçlar tasarlama ve uygulama yeteneği sınırlı kalacaktır.

Bu durum, küresel vergi kurallarının belirlenmesi ve vergilendirme haklarının tahsisi, asgari küresel vergi standartlarının tanımlanması, vergi suistimali ve yasadışı finansal akışlarla mücadele, finansal şeffaflık, sınır ötesi varlık kaydı ve adil uluslararası gelir dağılımı konularında daha güçlü bir uluslararası koordinasyonun önemini vurgulamaktadır. Tüm bu hususlar, BM Uluslararası Vergi İşbirliği Çerçeve Sözleşmesi (UNFCITC) gibi süreçler altında uygun şekilde ele alınabilir.

KUTU 2: BU RAPOR İKLİM BORCUNU NASIL HESAPLIYOR?

Bu rapor, iklim borcunu, 1,5 °C ile uyumlu karbon bütçesinin kişi başına adil payını aşan emisyonlarla ilişkili, paraya çevrilmiş zarar olarak tahmin etmektedir. Hesaplama beş adımdan oluşmaktadır:

1. ANALİZ EDİLEN GRUPLAR TANIMLANIR.

Rapor, küresel gelir ve servet gruplarının en tepe %10'luk, %1'lik, %0,1'lik ve %0,01'lik dilimlerini ele almaktadır.

2. EMİSYONLAR BU GRUPLARA ATFEDİLİR.

Tüketim temelli yaklaşım için rapor, Stockholm Çevre Enstitüsü (SEI) ve Dünya Eşitsizlik Laboratuvarı tarafından geliştirilen emisyon eşitsizliği veri setlerini kullanır; bu veri setleri, ticarete konu mal ve hizmetlere gömülü emisyonlar da dahil olmak üzere, gözlemlenen tüketim kalıplarına dayalı olarak küresel emisyonları gelir gruplarına atar. Mülkiyet temelli emisyonlar için rapor, Lucas Chancel ve Yannic Rehm (2025b) tarafından geliştirilen çerçeveye dayanmaktadır; bu çerçeve, şirketler ve üretken sermaye ile ilişkili emisyonları, hisse sahipliği, özel şirket sahipliği, emeklilik varlıkları, portföy bileşimi ve uluslararası sahiplik yapılarına göre servet gruplarına atamaktadır.

3. GEREKTİĞİNDE EKSİK DEĞERLER TAHMİN EDİLİR.

En üst gruplar için doğrudan istatistiksel veriler mevcut olmadığında, rapor mevcut dağılım emisyon verilerini ve gelir ve servet grupları arasında gözlemlenen yoğunlaşma kalıplarını kullanarak değerler atamaktadır. Bu nedenle bu tahminler, bireysel düzeydeki emisyon hesaplamaları değil, gösterge niteliğindedir ve grup temellidir.

4. ADİL BİR EMİSYON REFERANS NOKTASI TANIMLANIR.

Rapor, 1,5 °C yol haritasıyla uyumlu, kişi başına eşit emisyon payını hesaplar. Bu referans noktasının üzerindeki emisyonlar "fazla emisyon" olarak değerlendirilir.

5. FAZLA EMİSYONLAR PARAYA ÇEVİRİLİR.

Fazla emisyonlar, Moore ve ark. (2024) temel alınarak, 2020 fiyatlarıyla ton CO₂ başına 283 ABD doları olan karbonun sosyal maliyeti (SCC) ile çarpılır. Tarihsel tahminler için SCC zaman içinde ayarlanır; projeksiyonlar için ise aynı mantık gelecekteki emisyon yol haritalarına uygulanır.

Rapor, üç tür iklim borcu tahmini sunmaktadır: 2022 için **yıllık iklim borcu**, 1990-2022 için **birikmiş iklim borcu** ve farklı emisyon ve eşitsizlik senaryoları altında 2023-2050 için **öngörülen iklim borcu**.

Tüketime dayalı ve mülkiyete dayalı tahminler **birbirini tamamlayıcı nitelikte değildir: bunlar, emisyonlarla ilişkili tahmini iklim hasarlarının tamamını değerlendirmek için iki alternatif atır perspektifini temsil etmektedir.** Bu nedenle sonuçlar birleştirilmemelidir ve bu yaklaşımlardan yararlanan gelecekteki politika araçları, farklı emisyon hesaplama çerçeveleri ile mevcut iklimle ilgili mali önlemler arasındaki çakışmaları özenle dikkate almalıdır. **Sonuçlar, doğrudan vergi hesaplamaları veya kesin politika önerileri olarak değil, farklı gelir ve servet gruplarıyla ilişkili iklim sorumluluğunun göreceli büyüklük sıralarını ve kalıplarını gösteren gösterge niteliğinde tahminler olarak anlaşılmalıdır.**

Metodolojinin tamamı için **ana raporun 1. ve 2. bölümlerine ve eklerine bakınız.**

KAYNAKÇA

- Adil, L., Eckstein, D., Kuenzel, V. ve Schäfer, L. (2025): İklim Riski Endeksi 2026: Aşırı Hava Olaylarından En Çok Kimler Etkileniyor? 2024 Yılında ve 1995-2024 Arasındaki Hava Koşullarına Bağlı Kayıp Olayları. Germanwatch. Erişim adresi: <https://www.germanwatch.org/en/93310> (erişim tarihi: 15 Nisan 2026).
- İklim Eylem Ağı (CAN) (2024): İklim Eylem Ağı (CAN) Yeni Toplu Nicel Hedef (NCQG) Hakkında Sunum. Erişim adresi: <https://climatenetwork.org/resource/climate-action-network-submission-ncqg/> (erişim tarihi: 15 Nisan 2026).
- Chancel, L. (2022): 1990–2019 Döneminde Küresel Karbon Eşitsizliği. *Nature Sustainability*, 5(11), 931–938. Erişim adresi: <https://www.nature.com/articles/s41893-022-00955-z>
- Chancel, L. ve Mohren, J. (2025): 2025 İklim Eşitsizliği Raporu: İklim Değişikliği, Önemli Bir Zorluk – İklim Politikası Neden Mülkiyet Sorununu Ele Almalı? *World Inequality Lab*. Erişim adresi: <https://wid.world/news-article/climate-inequality-report-2025/> (erişim tarihi: 20 Mart 2026).
- Chancel, L. ve Rehm, Y. (2025a): Sermaye Mülkiyetinin Karbon Ayak İzinin Hesaplanması, Emisyon Eşitsizliğinin Anlaşılmasını Kolaylaştırır. *Climatic Change*, 178(11), 211. Erişim adresi: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10584-025-04044-w>.
- Chancel, L. ve Rehm, Y. (2025b): 2010–2022 Döneminde Mülkiyete Dayalı Karbon Ayak İzlerinde Küresel Eşitsizlikler. Dünya Eşitsizlik Laboratuvarı Çalışma Raporu 2025/19, Ek Bilgi 1: Veriler ve Yöntemler ile birlikte. Erişim adresi: <https://wid.world/document/global-inequalities-in-ownership-based-carbon-footprints-over-2010-2022-world-inequality-lab-working-paper-2025-19> (erişim tarihi: 3 Nisan 2026). *Nature Climate Change* dergisinde yakında yayınlanacak.
- Ghosh, E., Nazareth, A., Wang, G., Kartha, S. ve Kemp-Benedict, E. (2021): Emisyon Eşitsizliği Gösterge Tablosu. Stockholm Çevre Enstitüsü (SEI). Erişim adresi: <https://emissions-inequality.org/> (erişim tarihi: 13 Ocak 2026)
- Kartha, S., Kemp-Benedict, E., Ghosh, E., Nazareth, A. ve Gore, T. (2020): Karbon Eşitsizliği Çağı: 1990'dan 2015'e ve Ötesi Arasında Bireyler Arasındaki Tüketim Emisyonlarının Küresel Dağılımının Değerlendirilmesi. Ortak Araştırma Raporu. Stockholm Çevre Enstitüsü ve Oxfam. Erişim adresi: <https://www.sei.org/publications/the-carbon-inequality-era/> (erişim tarihi: 20 Mart 2026).
- Moore, F. C., Drupp, M. A., Rising, J., Dietz, S., Rudik, I. ve Wagner, G. (2024): Kanıtların Sentezi, Yapısal Model Varyasyonu ve Belirsizlikler Nedeniyle Karbonun Yüksek Sosyal Maliyetini Ortaya Çıkartıyor. *Ulusal Bilimler Akademisi Bildirileri*, 121(52), e2410733121. Erişim adresi: <https://www.pnas.org/doi/10.1073/pnas.2410733121>
- O'Neill, B. C., Kriegler, E., Ebi, K. L., Kemp-Benedict, E., Riahi, K., Rothman, D. S., van Ruijven, B. J., van Vuuren, D. P., Birkmann, J., Kok, K., Levy, M., ve Solecki, W. (2017): Önümüzdeki Yollar: 21. Yüzyılda Dünyanın Geleceğini Anlatan Ortak Sosyoekonomik Yollar İçin Anlatılar. *Küresel Çevre Değişikliği*, 42, 169–180. Erişim adresi: <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2015.01.004>
- Oxfam (2023): 2023 İklim Finansmanı Gölge Raporu: 100 Milyar Dolarlık Taahhüdün Yerine Getirilmesinin Değerlendirilmesi. Erişim adresi: <https://policy-practice.oxfam.org/resources/>

climate-finance-shadow-report-2023-621500/ (erişim tarihi: 15 Nisan 2026).

- Oxfam (2024): Karbon Eşitsizliği Öldürür: Neden Birkaç Seçkin Kişinin Aşırı Emisyonlarını Azaltmak Herkes İçin Sürdürülebilir Bir Gezegen Yaratabilir. Erişim adresi: <https://policy-practice.oxfam.org/resources/carbon-inequality-kills-why-curbing-the-excessive-emissions-of-an-elite-few-can-621656/> (erişim tarihi: 9 Aralık 2024).
- Oxfam (2025): İklim Yağması: Güçlü Birkaç Avrupalı, Dünyayı Nasıl Bir İklim Felaketine Sürüklüyor. Erişim adresi: <https://www.oxfam.org/en/research/climate-plunder-how-powerful-few-europeans-are-locking-world-climate-disaster> (erişim tarihi: 5 Nisan 2026).
- Tavoni, M., Andreoni, P., Calcaterra, M., Calliari, E., Deubelli-Hwang, T., Mechler, R., Hochrainer-Stigler, S. ve Wenz, L. (2024): Kayıp ve Hasar Finansman İhtiyaçlarının Ekonomik Olarak Ölçülmesi. *Nature Reviews Earth & Environment*, 5(6), 411–413. Erişim adresi: <https://www.nature.com/articles/s43017-024-00565-7>
- Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İşler Departmanı (UN DESA) (2025): Uluslararası Vergi İşbirliği Konusunda BM Çerçeve Sözleşmesi için Hükümetlerarası Müzakereler. Erişim adresi: <https://financing.desa.un.org/unfcitc> (erişim tarihi: 14 Mayıs 2026).
- Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) (2021): 2021 Emisyon Açığı Raporu. Erişim adresi: <https://www.unep.org/resources/emissions-gap-report-2021> (erişim tarihi: 13 Ocak 2026).
- Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) (2025): 2025 Uyum Açığı Raporu: Boşta Çalışmak – Dünya İklim Dirençliliği İçin Hazırlanıyor – Ancak Bunu Başarmak İçin Gerekli Para Yok. Erişim adresi: <https://www.unep.org/resources/adaptation-gap-report-2025> (erişim tarihi: 23 Mart 2026).
- Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (UNFCCC) (1992): Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi. Erişim adresi: <https://unfccc.int/process-and-meetings/united-nations-framework-convention-on-climate-change> (erişim tarihi: 13 Ocak 2026).
- Notre Dame Üniversitesi (2025): Ülke Endeksi. Notre Dame Küresel Uyum Girişimi (ND-GAIN). Erişim adresi: <https://gain.nd.edu/our-work/country-index/> (erişim tarihi: 12 Mayıs 2026).